

RECENZJA

rozprawy doktorskiej **mgr Fani Alezra**, pt. *The Professional Image of the Kindergarten Teacher in Israel* przygotowanej pod kierunkiem prof. UAM dr hab. Sylwii Jaskulskiej w Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu (2022, ss. 176)

W recenzowanej pracy wyróżnić można trzy części (sama Autorka nadaje swojej pracy bardziej skomplikowaną strukturę). W pierwszej z nich znajduje się wykaz tabel i wykresów, rozbudowany abstrakt dysertacji oraz wprowadzenie do podjętej problematyki. Druga część – właściwa – składa się z pięciu rozdziałów (przeгляд literatury, opis zastosowanej metodologii, prezentacja badań, dyskusja nad wynikami, podsumowanie). Trzecia część składa się z wykazu literatury (artykuły w czasopismach i monografie w łącznej ilości ok. 240 pozycji) oraz przedłożonego wzoru narzędzia badawczego (kwestionariusz ankiety).

W pierwszym z pięciu rozdziałów – przeгляд literatury – Autorka umieściła rozważania poświęcone systemowi **edukacji przedszkolnej** w Izraelu (dzieci w wieku od 3 do 6 lat) ukazanej w czterech kontekstach. Pierwszy wątek odnosi się do znaczenia wieku – nazywanego przez Doktorantkę „krytycznym” – dla biegu ludzkiego życia (okres kluczowy dla rozwoju mózgu człowieka) oraz z punktu widzenia inwestycji społecznej (właściwe nakłady i wysiłek podjęty na tym etapie edukacji redukuje ryzyko np. opóźnień szkolnych oraz obniża koszty późniejszej pracy rewalidacyjnej w przypadku dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych). Szkoda, że temu wątkowi Doktorantka nie poświęca więcej uwagi, poza krótka wzmianką. Drugi kontekst w polu którego mgr Fani Alezra prowadzi swoje rozważania znacznie dłużej, to zjawisko różnorodności ról społecznych pełnionych przez nauczyciela przedszkola (**dalej NP**)(edukator, nauczyciel, doradca, menedżer, lider, opiekun). Tę część zdominowało przywoływanie literatury różnych

ministerialnych wytycznych. Pisząc o NP Autorka używa zaimka „she” zamiast „she or he” utrwalając w ten sposób stereotyp nauczyciela-kobiety w edukacji przedszkolnej (s. 16,20,22,25). W dalszej części pracy Autorka sama podaje, że na tym szczeblu edukacji spotyka się 1-2% mężczyzn, stąd wydaje się, że powinna ona używać zaimka nie zdradzającego płci „she or he”.

Trzeci wątek rozważań, to kwestia edukacji przyszłych NP (*kindergarten teachers*) w Izraelu, która – nawiasem mówiąc – w wielu elementach przypomina system polski (np. praktyki zawodowe realizowane są w placówkach oświatowych pod okiem zatrudnionych tam nauczycieli-mentorów, a czasem skierowanych tam nauczycieli akademickich)(s. 34-35). Ostatni wątek tego rozdziału dotyczy obrazu/wizerunku (*image*) NP. W tym miejscu Autorka przywołuje klasyczną literaturę przedmiotu w zakresie definiowania tożsamości (w tym zawodowej). Ocenę percepcji NP poprzedza szeroka analiza intelektualnych źródeł myślenia o mechanizmach wytwarzania tożsamości (indywidualnej i kolektywnej, kategoria my i obcy, stereotypy społeczne, kategoryzowanie grup społecznych). Należy pochwalić Doktorantkę za odwołanie się do szerokiego wachlarza teorii (od socjologicznych: Durkheim, Turner, Bourdieu po psychologiczne: Festinger, Maslow, Lacan). Niski status społeczny zawodu NP w Izraelu – również wśród pozostałych grup nauczycieli - Autorka wiąże m.in. ze stereotypami i krzywdzącymi dla tego zawodu reprezentacjami medialnymi (w wiadomościach, prasie i filmie).

W rozdziale drugim Czytelnik zapoznaje się z opisem metodologicznym badań własnych. Z głównego pytania badawczego dotyczącego **obrazu NP w izraelskim społeczeństwie oraz jego źródeł** Doktorantka wyprowadziła kilkadziesiąt pytań szczegółowych, m.in. na temat obrazu NP w percepcji rodziców, w oczach samych NP oraz w odbiorze studentów (trzech różnych ich grup). Dalej pojawiają się pytania o różnice w zakresie tych wizerunków, czy wreszcie o czynniki różnicujące postrzeganie NP (płeć, wiek, wyznanie religijne, SES, osobista znajomość z nauczycielem, itp.).

W kolejnej części Autorka wyprowadza szereg hipotez odnoszących się do zadanych pytań. W sumie sformułowała 15 przypuszczeń suponując duże zróżnicowanie w zakresie obrazu NP w zależności od cech socjodemograficznych badanych grup respondentów. Autorka zamierzając badać korelacje pomiędzy wskazanymi zmiennymi poprawnie wpisuje swoje badania w paradygmat pozytywistycznych badań ilościowych. Wydaje się, że przy opisie zmiennych zależnych i niezależnych Autorka niepotrzebnie ponownie wymienia

wszystkie parametry badanego przez siebie przedmiotu (wcześniejsze pytania badawcze stają się w tym miejscu zdaniami oznajmującymi) zamiast wskazać na ogólne kategorie stanowiące poszczególne zmienne (tj. obraz NP wśród różnych grup społecznych, to zmienna zależna przyjmująca różne wartości, a cechy socjodemograficzne respondentów, to zmienne niezależne).

Dalej Doktorantka opisuje zastosowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) i odsłania swój pomysł na strukturyzację pytań w nim zawartych. Wcześniej opisywane role społeczne NP (edukator, nauczyciel, doradca, menedżer, opiekun) budują podstawowy korpus pytań (rama dla zadawanych pytań). Obok tej problematyki w narzędziu znalazły się jeszcze pytania dotyczące atrakcyjności wyboru zawodu NP oraz jego prestiżu na tle innych zawodów. Natomiast pomysłem Autorki na uporządkowanie odpowiedzi jest zastosowanie skali Likerta (rama dla udzielanych odpowiedzi). Powstało w ten sposób uporządkowane i logiczne instrumentarium, które Doktorantka samodzielnie przygotowała, aby odpowiedzieć na postawione pytania badawcze.

Ostatnia część rozdziału metodologicznego poświęcona jest próbie badawczej (65n studentów + 65n rodziców + 67n nauczycieli $\Sigma N=197$ badanych). Oczywistym mankamentem tej części jest brak wskazania i opisu metody doboru próby. By badania cechował wysoki stopień reprezentatywności – a w pozytywistycznym paradygmacie, takiego można by oczekiwać – dobór powinien mieć charakter losowy (z dokładnym opisem operatu losowania). Takiego opisu nie zamieszczono, zatem dobór miał najprawdopodobniej charakter doboru przypadkowego, czego domyślić można się po opisanej procedurze pozyskania respondentów, tj. dystrybucji pytań via komunikator WhatsApp w formie GoogleForms (s. 74).

W trzecim rozdziale Autorka zapoznaje Czytelnika z wynikami przeprowadzonej ankiety. Liczne tabele i wyprowadzane konkluzje portretują NP jako osobę, która wybiera ten zawód z pasji a nie z powodów finansowych, cieszy się zaufaniem publicznym, ale już nie prestiżem wykonywanego przez siebie zawodu; jest wzorem dla dzieci kładącym fundament pod przyszły gmach wiedzy swoich podopiecznych. Doktorantka w klarowny sposób prezentuje liczby, poprawnie dobiera i omawia tylko najważniejsze kategorie, jakie wyłaniają się z pomiaru percepcji roli, jaką pełni NP w systemie edukacyjnym.

Autorka linearnie i konsekwentnie odpowiada na postawione wcześniej pytania badawcze pokazując między innymi, że rodzice widzą w NP bardziej wychowawcę

(*educator*) niż opiekuna (*caregiver*), zaś sami NP częściej widzą w sobie samym doradcę dziecka (*counselor*) niż nauczyciela (*teacher*), czy wychowawcę (s. 97). W części poświęconej dyskusji wyników Autorka rozprawy rozważa problem niekompatybilności społecznego odbioru zawodu NP (stereotyp słabo wykształconego i najczęściej przemilczanego w mediach zawodu) z pozytywnym w gruncie rzeczy obrazem profesji, jaki zaprezentowały badane przez Nią grupy osób (nauczycie, studenci, rodzice). Doktorantka stara się w warstwie interpretacyjnej swoich badań zidentyfikować przyczyny powodujące krzywdzące dla pełnionej roli NP zrównanie tego zawodu z funkcją asystenta nauczyciela, bądź niewykwalifikowanego opiekuna. Okazuje się, że nawet rodzice, którzy mają bądź mieli dzieci w przedszkolu nie posiadają pełnej wiedzy o zadaniach, jakie wykonuje NP. Szukając źródeł niskiego prestiżu zawodu NP doktorantce z pewnością pomaga fakt, że sama przepracowała 20 lat jako menedżerka przedszkola (s. 140).

Jak przystało na rozprawę pedagogiczną Doktorantka kończy swoje rozważania sformułowaniem postulatów, którym trudno nie przyznać słuszności. Nie tylko w obliczu spadku zainteresowania młodych ludzi studiami przygotowującymi do wykonywania zawodu NP, który daje się odnotować w Izraelu istnieje wiele innych społecznie uzasadnionych racji – choćby poczucie zadowolenia z wykonywanych przez NP codziennych czynności - przemawiających za pilną koniecznością zaangażowania nauczycieli i studentów kierunków pedagogicznych w kampanię na rzecz poprawy wizerunku NP.

Inną ważną zmianą jest także – jak trafnie zauważa Doktorantka –semantyczna transformacja, jaką daje się w ostatnich latach zaobserwować w Izraelu oraz w innych państwach Zachodu. Coraz popularniejsze pojęcie nauczyciela przedszkola (NP; *kindergarden teacher*), a nie opiekuna czy asystenta wypiera inne terminy. Jest to istotna zmiana, którą należy promować, ponieważ włącza ona profesję NP jako równorzędną innym elementom systemu edukacji (obok *a teacher in the elementary school, a teacher in the middle school* oraz *a teacher in the high school*)(s. 150). W świetle propozycji Doktorantki polski wariant jednoczesnego i jednolitego kształcenia nauczycieli przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej¹ (*early school and pre-school teachers*) wydaje się sprzyjać pozytywnej percepcji tego zawodu w społeczeństwie. W Polsce, podobnie jak w Izraelu, cieszy się on dużo niższym prestiżem niż zawód lekarza, prawnika, czy inżyniera, stąd w interesie

---

¹ Załącznik 2 STANDARD KSZTAŁCENIA PRZYGOTOWUJĄCEGO DO WYKONYWANIA ZAWODU NAUCZYCIELA PRZEDSZKOŁA I EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ (KLASY I–III SZKOŁY PODSTAWOWEJ) do Rozporządzenie MNiSW w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U. z 2 sierpnia 2019 r., poz. 1450).

społecznym jest promowanie wizerunku NP. Zwłaszcza, że w Polsce odczuwamy brak trzech tysięcy nauczycieli tego niezmiernie ważnego szczebla edukacji.

Rekapitulując przedłożona do oceny rozprawa jest **oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego**, ponieważ poszerza naszą wiedzę o zawodzie NP w Izraelu, portretuje różnice w jego percepcji u różnych grup społecznych, a także dostarcza odpowiedzi na pytanie o źródła niskiego prestiżu zawodu NP w skali makrospołecznej. Wygenerowane przez Doktorantkę wnioski są merytorycznie i metodologicznie poprawne a całość dowodzi **umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez panią magister Fani Alezra w dyscyplinie pedagogika**, stąd wnioskuję o dopuszczenie rozprawy doktorskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

